

27.10.2023

Liikenne- ja viestintäministeriö

Lausuntopyyntö VN/24309/2023

Ympäristöministeriön lausunto valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman arviointiohjelmasta

Liikenne- ja viestintäministeriö (LVM) on käynnistänyt valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman (Liikenne 12 -suunnitelman) päivittämisen hallitusohjelman mukaisesti. Liikennejärjestelmästä ja maanteistä annetun lain (LjMTL) mukaisesti suunnitelmasta tulee tehdä viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista annetun lain (ns. SOVA-laki, 200/2005) tarkoittama ympäristöarviointi. Nyt lausuttavana on liikennejärjestelmäsuunnitelman arviointiohjelma. Arviointiohjelmaan on kuvattu suunnittelun lähtökohdat, valmisteluprosessi, vuorovaikutustavat eri toimijoiden kanssa ja arvioitavat vaikutukset. Seuraavassa on esitetty ympäristöministeriön huomiot arviointiohjelmasta.

Liikennejärjestelmäsuunnitelman visio ja tavoitteet

Liikenne on tärkeässä roolissa Suomen ilmastotavoitteiden saavuttamisessa. Tästä syystä ympäristöministeriö katsoo, että ilmastomuutoksen hillinnän ja liikenteen ilmastotavoitteen tulee ohjata suunnitelman toimenpiteiden valintaa. Voimassa olevassa suunnitelmassa päädyttiin asettamaan kolme keskenään rinnakkaista tavoitetta, joista yksi liittyy liikenteen kestävyteen ja päästöjen vähentämiseen. Koska tavoitteet voivat olla osin keskenään ristiriidassa, tulisi kansainvälisesti velvoittavan ilmastotavoitteen olla selkeästi se, jonka mukaan toimenpiteitä valitaan ristiriitatilanteissa.

Nyt voimassa olevan Liikenne 12 -suunnitelman laadinnassa jossain määrin haasteelliseksi muodostui, että liikenteen päästöihin vaikuttavia toimenpiteitä käsiteltiin useassa eri suunnitelmassa tai työssä. Nyt alkavassa suunnittelu- ja arviointiprosessissa onkin syytä kiinnittää huomiota siihen, että kyettäisiin luomaan mahdollisimman hyvä kokonaisarvio liikenteen ilmastotoimien kokonaisuudesta ja sen vaikutuksista.

Voimassa olevan Liikenne 12 -suunnitelman visioon on koottu suuri määrä liikennejärjestelmän tavoitetilaa koskevia asioita. Ympäristöministeriö toivoo, että visio olisi lyhyempi ja ytimekkäämpi, jotta se välittäisi selkeämmin kaikkein olennaisimmat liikennejärjestelmän kehittämisen tarpeet. Liikennejärjestelmän kestävyden ja erityisesti ilmastotavoitteiden näkökulmasta vision tavoitevuosi 2050 on kaukana. Ilmastomuutoksen hillinnän osalta tavoitteita on asetettu jo vuosille 2030 ja 2035.

Ympäristöministeriö ottaa visioon ja tavoitteisiin tarkemmin kantaa suunnittelu-työn edetessä.

Vuorovaikutus suunnitelman laadinnassa

Liikenne 12 -suunnitelman kaltaisen prosessin yhteydessä on tärkeää huolehtia riittävästä viranomais- ja sidosryhmäyhteistyöstä. Arviointiohjelman perusteella työtä varten ei oltaisi perustamassa edellisen suunnittelukierroksen tapaan keskeisistä viranomaissidosryhmistä koostuvaa yhteistyöryhmää. Tämä korostaa tarvetta järjestää arviointiohjelmassa mainitut keskustelutilaisuudet, alueelliset tilaisuudet ja teemakohtaiset tapaamiset siten, että niiden kautta on aidosti mahdollista vaikuttaa suunnitteluprosessiin, suunnitelman sisältöön ja vaikutusten arviointiin.

Arviointiohjelman sisältöön liittyviä huomioita

Suunnitelman vaikutusten arvioinnin osalta arviointiohjelmassa todetaan, että vaikutusarviointi kytketään tiiviisti suunnitelman valmisteluun siten, että sen avulla tunnistetaan suunnitelman tavoitteita tehokkaasti tukevat toimenpiteet. Vaikutusarvioinnin on tarkoitus edetä suunnittelun kanssa samanaikaisesti siten, että suunnitelmaluonnosta kehitetään vaikutusarvioinnin perusteella, kunnes lopullinen liikennejärjestelmäsuunnitelma on valmis. Tämän on tarkoitus myös lisätä suunnittelun läpinäkyvyyttä.

Ympäristöministeriö pitää edellä esitettyä lähtökohtaa oikeana. On tärkeää, että vaikutusten arviointi on kiinteä osa suunnitteluprosessia, ja sen tulokset vaikuttavat aidosti lopullisen suunnitelman sisältöön ja ratkaisuihin. Ympäristöministeriön seuraavassa esittämät näkökohdat ja huomiot tähtäävät osaltaan vaikutusten arvioinnin vaikuttavuuden lisäämiseen.

Ympäristöministeriö katsoo, että suunnitelman päivityksen vaikutusten arvioinnissa tulee kiinnittää erityistä huomiota suunnitelman tehtäviin muutoksiin (esimerkiksi uudet ja muutetut toimenpiteet ja toimenpidekokonaisuudet). Suunnitelman uudet sisällöt ja niitä koskevat valinnat ovat keskeisiä arvioinnin kohteita. Tällaisten yksittäisiä sisältöratkaisuja ja niiden vaihtoehtoja koskevien vaikutusten arviointi ja vertailu ovat tärkeitä keinoja lisätä vaikutusten arvioinnin vaikuttavuutta.

Vaihtoehtojen arviointia koskien arviointiohjelmassa todetaan, että suunnitelman toimenpiteiden vaikutuksia arvioidaan vertaamalla suunnitelmaluonnosta (Ve1) vertailuvaihtoehtoon (Ve0). Ve0:n ilmoitetaan kuvaavan tilannetta, jossa jo päätettyjen toimenpiteiden lisäksi ei tehdä uusia toimenpiteitä. Esitettyä kokonaisvaihtoehtotarkastelua voidaan pitää relevanttina suunnitelman kokonaisvaikutusten hahmottamisessa.

Ympäristöministeriö katsoo kuitenkin, että kokonaisvaihtoehtotarkastelun lisäksi valmisteluun tulisi sisältää suunnitelman osia koskevaa vaihtoehtotarkastelua, joka tulisi dokumentoida laadittavassa ympäristöselostuksessa.

Edellisellä suunnittelukierroksella (nyt voimassa olevan Liikenne 12 - suunnitelman laadinnassa), vaikutusten arviointi jäi varsin yleiselle ja toteavalle laadulliselle tasolle johtuen osin itse suunnitelman sisällön yleispiirteisyydestä. Arvioinnista olikin vaikeaa saada käsitystä siitä, miten hyvin suunnitelmalle asetetut tavoitteet todellisuudessa toteutuvat. Ympäristöministeriö pitääkin tervetulleena, että tällä suunnittelukierroksella vaikutuksia arvioidaan laadullisen arvioinnin lisäksi myös määrällisesti. Olennaisten suunnitteluratkaisujen määrällinen arviointi ja vaikutusten erittely suunnitteluratkaisuistaan edistää osaltaan valmistelua ja päätöksentekoa.

Arviointiohjelman perusteella liikennejärjestelmäsuunnitelman vaikutuksia tullaan arvioimaan monipuolisesti. Arviointi sisältää ympäristöministeriön käsityksen mukaan varsin kattavasti suunnitelman toteuttamisesta aiheutuvat erityyppiset SOVA-lain edellyttämät ympäristövaikutukset sekä muut vaikutukset.

Ympäristöministeriö haluaa erityisesti korostaa ilmastovaikutusten (hillintä ja sopeutuminen), mahdollisuuksien mukaan myös määrällisen, arvioinnin tärkeyttä. Lisäksi ympäristöministeriö pitää tärkeänä erityisesti luonnon monimuotoisuuteen ja vesiensuojeluun liittyvien vaikutusten arviointia, joiden arvioinnin tarkentamistarve tuli esille aiemman suunnittelukierroksen lausuntopalautteessa.

Luvussa 1.1 puhutaan sekä maankäyttö- ja rakennuslaista että alueidenkäyttölaista. Maankäyttö- ja rakentamislain nimi muuttuu 1.1.2025 alkaen alueidenkäyttölaiksi. Hallitusohjelman mukaisesti ympäristöministeriö on parhaillaan käynnistämässä kyseisen lain kokonaisuudistusta.

Samassa luvussa mainitaan myös valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden (VAT) valmistelu liikennejärjestelmää koskevien asioiden osalta. Ympäristöministeriö toteaa, että VATien valmistelussa on otettava huomioon erilaisia valtakunnallisia alueiden käyttöön liittyviä tarpeita, jotka voivat koskea liikennejärjestelmän ohella muun muassa aluerakenteen kehittämistä, luonnon monimuotoisuuden turvaamista, kulttuuriympäristöarvojen huomioon ottamista tai ilmastonmuutoksen torjuntaa ja siihen sopeutumista.

Luvussa 2.2 on nostettu esille eräitä Liikenne 12 -suunnitelman näkökulmasta keskeisiä ennakointiin liittyviä töitä. Kyseisessä kohdassa mainittujen töiden lisäksi suunnitelman valmistelussa kannattaa ottaa huomioon myös ympäristöministeriön laatima Alueidenkäytön kehityskuva, joka julkaistaan loppuvuodesta 2023.

Luvussa 4 todetaan että hallitusohjelman mukaisesti maankäytön, asumisen ja liikenteen sopimukset (MAL-sopimukset) linkitetään valtakunnalliseen liikennejärjestelmäsuunnitelmaan. Liikennejärjestelmää koskevat toimet ovatkin keskeinen osa MAL-sopimista. Ympäristöministeriö toteaa, että hallitusohjelman mukaan MAL-sopimukset myös *rajataan kaupunkiseutujen kasvun edellytysten varmistamiseen riittäväällä kaavoituksella, tonttitarjonnalla, asuntotuotannolla ja niitä tukevilla liikenneinvestoinneilla*. MAL-sopimukset ovat siten kokonaisuus,

jonka muodostavat kestävä yhdyskuntarakenne, toimiva ja kestävä liikennejärjestelmä ja riittävä asuntotuotanto. Vuorovaikutuksen MAL-sopimisen ja valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnittelun välillä on tarpeen olla kaksisuuntaista.

Kansliapäällikkö

Juhani Damski

Ympäristöneuvos

Petteri Katajisto

VN/18780/2023-YM-132

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: